

# ספר אחרונים



מרגליות יקרות ואבני חושן,  
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים  
דברי הגות ורעיון  
מאצרות תורת החסידות  
משובצות זהב ועסודרות  
משיעוריו ושיחותיו של  
רבי מנחם מענדל פערנץ שליט"א

פרשת נצבים - ר"ה

## שבת קודש אכסוף נעים שבת בקדושת השבת וסגולתה



שקודם לו, וכתוצאה מכך - כל השנה כולה התלויה בראש השנה מתברכת משבת זו.

ועתה, בסעודה שלישית שהיא עת רצון המכונה בזוהר הקדוש (שם פח: ) 'רעוא דרעוין' - עת רצון נבחרת מכל זמני הרצון, עלינו להתעורר ביתר שאת ולבקש על השנה הבאה המתברכת כעת (זאומנתג' בלילות' פרק יד).

### תכלה שנה וקללותיה

וכתב הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א (פרי צדיק' כי תבוא אות ג'), שכיון שהשבת היא מקור הברכה, הרי שהקדושה הבאה בשבוע שאחריה, כלולה בשבת הקודמת, וכן אומרים אנו בתפלה 'וקדשתו מכל הזמנים' - קדושת השבת נעלה מקדושת כל הזמנים.

ובדרך זו פירש בשם רבו הרב הקדוש רבי מרדכי יוסף מאיז'ביצה זיע"א, את הטעם לשמה של השבת שקודם חג הפסח 'שבת הגדול', מפני שבשבוע שאחריה חל חג הפסח שהוא ראש לכל המועדים. וכיון שהמועד שואב את קדושתו מהשבת שלפניו, הרי שהשבת גדולה היא ביותר.

ועל פי יסוד זה יישב רבי צדוק הכהן את מנהגו עם דברי חכמים שאמרו (מגילה לא: ) כי עזרא הסופר תיקן לקרוא את פרשת התוכחה שבספר דברים לפני ראש השנה, על מנת ש'תכלה שנה וקללותיה', ותחל השנה בברכות. ואכן, פרשה זו שבפרשת כי תבוא, קוראים אנו בכל שנה בשבוע שלפני השבת האחרונה של השנה.

והשאלה מתבקשת: מפני מה לא נתקנה פרשה זו בשבת האחרונה של השנה, על מנת שיקראו אותה סמוך ככל האפשר לסיומה של השנה? מדוע הקדימו את קריאתה לשבת שלפניה?

והתשובה היא, שהשבת שלפני ראש השנה שייכת כבר לשנה הבאה, מפני שכאמור, היא מקור הברכה של יום ראש השנה וכל השנה שאחריה התלויה בו.

## אהרית שנה

### שבת קודם ראש השנה

על השבת שלפני ראש השנה, אמרו צדיקים כי מעלתה גדולה מאוד, והיא כוללת בתוכה את הכח של כל השנה כולה, משום שהשבת היא מקור הברכה של ימי השבוע הבאים שבתוכם ראש השנה.

ובספרו 'דברי ישראל' (פרשת מקץ) כתב הרב הקדוש רבי ישראל ממודיץ זיע"א, כי באחת השנים אמר זקנו, הרב הקדוש רבי יחזקאל מקוזמיר זיע"א, למסובים על שולחנו בסעודת השבת שקודם ראש השנה, שיאכלו לשם שמים, מפני שהמאכלים שעל שולחן הצדיק מגרשים מן האדם 'כל מיני חומרות וגשמיות וכל מיני אפיקורסות, וכלולים בהם כל מיני קדושות'.

והפליג הסבא-קדישא מקוזמיר לומר שבסעודת השבת שלפני ראש השנה, כלולים כחות הימים הנוראים כולם, הסליחות והתפלות של ראש השנה, יום הכפורים וחג הסוכות עד אסרו חג!

כיוצא בזה סיפר החסיד הישיש ר' משה שינפלד ז"ל, על אותה שבת שלפני ראש השנה שזכה לשהות בגור יחד עם סבו החסיד ר' העניך לנדא.

את הסעודה השלישית ערך הסב באכסניה יחד עם חסידים נוספים, כשאליהם הצטרפו בנו וחתנו של הרבי בעל 'אמרי אמת' מגור זיע"א - רבי מאיר אלטר הי"ד ורבי יצחק פישל היינה זצ"ל, ששוחחו בדברי תורה והתפלפלו ביניהם בלחש.

לפתע התנער רבי מאיר וקרא ברגש: "הן ברגעים אלו נחרץ גורלנו בשנה הבאה!"

לתמימה המסובים הסביר:

הן ידוע מאמר הזוהר הקדוש (ח"ב סג, שם פח:), כי מיום השבת מתברכים כל ששת ימי השבוע שאחריה. ואם כן, ראש השנה שיחול בשבוע הבא עלינו לטובה, אף הוא מתברך משבת זו

## מועדים - ראש השנה

ניצוצי אורה עשוע  
ימי המועדים העקודשים



ברוך הוא על גאולת ישראל, ומקונן על אריכות הגלות, נענה הוא שעוד לא בא זמנו, ויוצא בידים ריקות לעיני כל שרי האומות?..." (חידושי תורה' תשי"ז עמ' י)

### אל הלהב

"מקובל בידי מאבותי הקדושים", אמר הרב הקדוש רבי חיים אלעזר ממנוקאטש זיע"א, "כי פעם כאשר נכנס הגאון הקדוש רבי שמעלקא מניקלשבורג זיע"א לתקיעת שופר ביום ראשון של ראש השנה, היתה התעוררות רבתי בהיכל בית הכנסת, וגעו כל העם בבכיה. למחרת, כאשר נכנס בשנית לתקיעת שופר, שוב מררו הציבור בבכי וחרדת אלקים שררה בהיכל.

כראותו זאת, נענה הרבי רבי שמעלקא והמליץ על הפסוק 'מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם' (שמואל א' כ כז) באופן הבא: 'מדוע לא בא בן ישי' - מדוע לא בא משיח צדקנו לגאלנו מגלות מרה זו?

מפני ש'גם תמול גם היום אל הלחם' - גם אמש וגם היום בכיתם על צרכי גשמיות ופרנסה, ולא שמתם לב לצער השכינה שבגלות הארוכה. (שער יששכר, חודש תשרי 'תקע בשופר' אות יב)

### ישפך שיהו

בד' שבט תקס"ז, עלתה נשמתו של הצדיק הקדוש רבי משה לייב מסאסוב זיע"א למרומים, וכמפורסם, נטמן ארונו הטוהר לפי בקשתו לקול תזמורת מנגנים אותם שחר למצות הכנסת כלה שנים לפני כן.

בן קטן הותיר אחריו הצדיק הפלאי, ילד כבן שבע שנים ושמו יקותיאל שמעלקא, שנלקח לאחר פטירת אביו לגדול בבית הרב הקדוש רבי אברהם חיים מזלוטשוב זיע"א בעל 'אורח לחיים', ועם פטירת הצדיק מזלוטשוב הועבר לבית הרב הקדוש רבי מנחם מענדל מקוסוב זיע"א בעל 'אהבת שלום'.

לימים, מילא רבי יקותיאל שמעלקא את מקום אביו בסאסוב.

כשנה קודם פטירתו הגיע רבי יקותיאל

## שכינתא בגלותה

### שה פוודה ישראל

מעוררים היו צדיקים שיש להתפלל בימים הנוראים על גלות השכינה וצער, ולהרבות בתפלה לגאולה.

ומפורסמת היא התפלה שתיקן רבינו חיים בן-עטר זיע"א, בעל 'אור החיים' הקדוש, לומר בסיום תפלת העמידה של ראש השנה ולאחר אמירת שלש-עשרה מידות של רחמים:

'הי רצון מלפניך, אבינו מלכנו אלהינו, ידידות אור נפשנו, רוחנו ונשמתנו, למען ברייתך אשר קָרַתָּ לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם לעולם מלפניך.

זכור אהבתנו וחביבתנו, והשב שכינתך לבית קדשנו ותחזור להשתעשע בנו כימי קדם, כי קשה פרידתך ממנו כפרידת נפשנו מגופנו.

המו מעינו וכלתה נפשנו אל גאולת שכינתך ואל מעון קדשך, ולרצונך ה' נכספנו.

הגנו מתחננים ובוכים לפניך ה', אב רחמן, על גלות השכינה.

הושיעה ה' שכינתך, ודבק נפשנו באהבתך הנעימה והעריבה על נפשנו רוחנו ונשמתנו, ויעול מלכנו בהיכליה'.

"שוו בנפשכם כיצד מדי שנה בראש השנה מתחייבים לפני כסא הכבוד שרי כל שבעים האומות, לבקש מאת הבורא על עמם ועל ארצם", אומר היה בענין זה הרב הקדוש רבי יואל מסאסטר בשם זקנו הגאון הקדוש רבי משה מאיךעל זיע"א בעל 'ישמח משה' זיע"א, "ובין כל אותם שרים לא נפקד מקומו של מלך המשיח. אף הוא בא להתחנן לפני הבורא יתברך: 'אימתי יגיע זמני לגאול את ישראל עמך???' שואל הוא.

'מדוע אתה בא?' לועגים לו כל השרים. 'האם אינך רואה שבכל שנה ושנה יוצא אתה בפחי-נפש, ומעולם לא הגיע זמנך?!!'

האם יכולים אנו לתאר לעצמנו את גודל הבושה והבוזיונות, כאשר לאחר הבכיה והתחנינה שמפיל המשיח לפני הקדוש

שמעלקא לביקור בבית מחותנו, הרב הקדוש רבי אלעזר מלאנצאוט, שהיה אבי חתנו הרב הקדוש רבי שלמה ממנוקאטש זי"ע.

יספר נא המחנות מזכרונותיו בצל אביו הקדוש, ביקש רבי אלעזר.

נענה רבי יקותיאל שמעלקא: "ילד קטן ביותר הייתי בעת פטירת אבי, ילדות היתה בי ולא השגתי להביט אחר מעשיו הקדושים ולהתחקות אחריו אלא מעט מזער, אך אספר לכם זכרון אחד החקוק במוחי: "היה זה בתפלת הלחש של מוסף בראש השנה. ילד קטן כבן חמש שנים הייתי, ועמדתי לצד אבי שעבר לפני התיבה.

דממה שררה בהיכל, הכל שקועים היו בתפלת היום, ורק לחשושים והתייפחויות שקטות נשמעו, ולפתע אחזתני תדהמה, כאשר בעיצומה של תפלת העמידה שמעתי מתחת טליתו של אבי הקדוש שהיה מעוטף עד מעל לראשו, את המילים הבאות בשפת היידיש:

**'הייליגער באשעפער, שיק אויף דעם הייליגן משיח!'**

וויא לאנג נאך ווילסטו אויף אויס מאטערן אין דעם פינטערן גלות? מיר וועלן דאס נישט אויס האלטן!...

ובתרגום לשון הקודש: **'אבינו שבשמים, שלח לנו את משיח צדקנו!'**

כמה זמן רצונך עוד ליגענו בגלות החשוכה הזו?!

לא נוכל כבר לשאת זאת!...

והוסיף אבי הקדוש להתאונן בתפלתו: 'הלא מחירה של מידה קטנה של תבואה הוא שלש מטבעות, ואף אם יהא מחירה שתי מטבעות, גם מר הוא עד מאוד!...' סיים רבי שמעלקא:

"אני, ילד הייתי, ולא יכולתי להבין כיצד מפסיק אבי באמצע התפלה בדבורים שאינם מנוסח התפלה.

כשבגרתי, הבנתי שלא יכול היה להתאפק מרוב רגשי הקדוש שבערו בקרבו". (בית שלמה עמ' עח)

אם-כן, יש להקדים את 'תכלה שנה וקללותיה' לשבת שלפניה - היא השבת האחרונה של השנה הקודמת, ולא לאחרה לשבת האחרונה שהיא מקור הברכה והקדושה של השנה הבאה.

וכאן המקום להביא את דברי הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל 'חידושי הרי"מ', על מאמר חז"ל (שבת ק"ח): "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים", כי הדברים נסובים על שתי השבתות שלפני ראש השנה. (שיח שרפי קודש ח"א אות תסג)

## ברגע אחד

סיפר הגאון החסיד רבי נתן נטע הכהן דונר זצ"ל, רבה של קולבז'יל, כי באחד מערבי ראש השנה לפנות ערב, אמר הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע, בעל 'חידושי הרי"מ', לאחד החסידים המופלגים:

"דע, שאף ברגע זה ניתן עדיין לתקן את כל השנה כולה על ידי תשובה אמיתית מעומק הלב.

מפני שכלל הוא ביד חכמינו: 'יום אחד בשנה חשוב שנה' (ר"ה ב.). פירושו של כלל זה הוא שבאותם ענינים שחלקה של השנה עולה למנין שנה שלמה, אפילו יום אחד בלבד עולה למנין כשנה שלמה.

ולדוגמא: שנינו (ר"ה פ"א מ"א) שבאחד בניסן ראש השנה למלכים. פירוש הדבר, שלמנין השנים שהיו רגילים למנות לשנות מלכותו של המלך, מתחלף מנין השנה באחד בניסן.

ואף אם התמנה המלך יום אחד בלבד לפני כן, בהגיע ראש חודש ניסן נמנית השנה כשנה שניה למלכותו, אף שכיח בתפקידו יום אחד בלבד.

כלל נוסף בדברי חכמינו הוא 'מקצת היום ככולו' (פסחים ד.), ועל פיו חלקו של היום נחשב ליום שלם לענינים שונים.

ולדוגמא: הלכה היא שאדם שהגיעה אליו שמועה ממרחקים על מות אחד מקרוביו, צריך להתאבל יום אחד על קרובו במקום שבעה ימים. ואם כבר חלפו שלושים יום מיום הפטירה עד שהגיעה אליו השמועה, די בכך שישב באבלות זמן מה, ומקצת הזמן שהתאבל נחשב כיום של אבלות.

"על פי שני כללים אלו", אמר בעל 'חידושי הרי"מ', "נמצא שרגע אחד נחשב ככל השנה כולה, שכן מקצת היום נחשב כיום שלם, ויום אחד נחשב כשנה תמימה.

ואם נשוב כעת בתשובה שלמה ואמתית נזכה לתקן את מעשינו במשך כל השנה כולה" (שיח שרפי קודש, ח"א אות תקט).

בדומה לכך אמר הרב הקדוש רבי שמואל מסלונים זי"ע בעל 'דברי שמואל' (סליחות), כי אפילו המתעורר בתשובה ברגע האחרון של השנה, וזכה לתקן את מעשיו במשך כל השנה ולהעלותם לטובה.

וראיה לכך היא מתפלת המנחה האחרונה בערב ראש השנה, רגעים בודדים לפני סיומה של השנה, שאף בה מבקשים 'ברך עלינו ה' אלקינו את השנה הזאת', מפני שאף הרגעים הבודדים הללו נחשבים כשנה.

## ה' יספור בבתיב עמים

ומעשה נוסף בענין זה מפי כתבו של הגאון החסיד רבי נתן נטע מקולבז'יל, באברך מחסידי החוזה הקדוש מלובלין זי"ע, שהבחין בחותנו, שאף הוא חסיד היה, שאינו מתפלל. במשך תקופה חקר ובדק אחריו, עד שהגיע למסקנה המזעזעת - חמיו החסיד המופלג

וירא השמים אינו מתפלל כלל...

הרהיב האברך עוז וגישש אצל החותן, עד ששאלו מפורשות מדוע הוא אינו מתפלל, ונענה בגערה לכל יתערב בעסקים לא-לו.

אך האברך דנן לא יכול היה לתת מנוח לנפשו. הייתכן כדבר הזה? יהודי ירא שמים אינו מתפלל?!

קם האברך ונסע לובלינה, אל הרבי, לספר על כך. זמן מה לאחר מכן נסע גם החותן ללובלין, כדרכו לנסוע לעתים מזומנות לרבו. בהכנסו החדרה, כמעט שפרחה נשמתו מגופו כאשר הישיר אליו החוזה הקדוש את מבטו בשאלה הבלתי צפויה: "שמעתי שאינך מתפלל, האמנם?!"

אזר החסיד עוז ובחיל ורעדה ענה: "מאז ניטלו ממני בעונתי הרבים המדרגות בקדושה להן זכתי, איני יכול לכוון בתפלה כבעבר, ותפלה בלא הכוונה הראויה - דומה היא עלי להוצאת שם שמים לבטלה, ואיני יכול להתפלל כלל". נענה החוזה הקדוש ושאלו: "הידוע אתה את פירוש הכתוב (תהלים פו ו) 'ה' יספור בכתוב עמים?!"

כידוע, דרך כתיבתם של רוב האומות היא מצד שמאל לכיוון ימין, לעומת אותיות לשון הקודש הנכתבות מימין לשמאל.

כמו-כן, אין הם כותבים מספרים באותיות, אלא יש להם סימנים של ספרות. אחד מסימנים אלו הוא הספרה 0, ספרה זו שאיננה קיימת בלשון הקודש, משמעותה אפס והיא חסרת כל ערך מספרי בפני עצמה, אלא מצטרפת לספרה אחרת ומכפילה את מניינה.

והנה, כאשר עושה האדם מצוה או מתפלל תפלה שלא בכוונה, אין היא נחשבת לכלום, והרי היא כמו הספרה אפס, וכך היא נכתבת בשמים - 0.

'אפס' זה ניתן לתיקון בשלש דרכים: הדרך האחת היא לעשות מצוה זו או להתפלל תפלה זו פעם אחת בשנה בכוונה עצומה ושלמה, ועל ידי כך נתקנות כל התפלות שלא היו כראוי. הדרך השנייה היא על ידי כפרת היום הקדוש המעלה אותן ומתקנן כאילו נעשו בכוונה שלמה, והדרך השלישית היא לדבוק ולהתקשר לצדיק הדור המעלה את התפלות והמעשים שלא נעשו בכוונה הראויה.

וכאשר נוקט האדם באחת הדרכים הללו, והוא מעלה את המצוה, הרי זה כאילו נכתבה לאחר הספרה 'אפס' הספרה 'אחת' ונכתב 10, ובבוא יום הדין, כאשר קורא הקדוש ברוך הוא את המספרים, הרי הוא קוראם 'בכתוב עמים' - כדרך שהאומות קוראים אותם, והמנין הופך ממילא לעשר. וככל שישנן תפילות או מעשים טובים רבים יותר ללא כוונה, הרי שמתרבים האפסים עוד ועוד, ולבסוף, כאשר נתקנות התפלות, הרי שהמספר הופך למספר עצום ורב.

ואם, למשל, התפלל האדם חמש תפלות שלא כראוי במשך השנה, הרי הופך המספר להיות 100,000 - מאה אלף, וכך בהתאם לתפלותיו במשך השנה.

"אולם", סיים החוזה הקדוש מלובלין ואמר לחסיד, "אם לא התפלל האדם כלל בשל חוסר הכוונה שבתפלה, כיצד יוכל לתקן את התפלות? הלא אינן רשומות כלל..." (נפלאות הרבי אות עג).

וכך סיפר הרב הצדיק רבי פייבל שלום דמינסקי מאלכסנדר זצ"ל, שכאשר הגיע לעול המצוות, נכנס לאבי אמו, הרב הקדוש

רבי יחיאל מאלכסנדר זיע"א, על מנת לשמוע הדרכה.

לא מנע הסב את מילותיו מנכדו, ובתוך דבריו השמיע באזניו את הדברים הבאים על תפלת ערב ראש השנה המעלה את כל התפלות של כל השנה כולה.

ומשל זה שאמר החוזה הקדוש מלובלין לחסידו, קָשַׁל הרבי הזקן מאלכסנדר לנכדו, בהוסיפו שכך אמורים הדברים גם על עת הבר-מצוה, בה נתקנות כל התפלות שהתפלל הילד עד ליום זה". (כרם התורה עמ' שיט)

## אריך בפקודי

מרבה היה הרב הקדוש רבי עמנואל מִפְּשֶׁדְבוֹרָז' זיע"א לנסוע לצדיקי דורו, ואף לאחר שכבר היה לרבי ולמנהיג עדה.

פעם נסע לקראת השנה לשהות בצל השרף, הרב הקדוש רבי חיים מאיר יחיאל ממוגלניצא זיע"א, אלא שהרבי ממוגלניצא לא הסכים שיששה בחצרו בראש השנה, והורה לו שישע לעירו לשהות בימים הנוראים בקרב חסידיו. רצה רבי עמנואל להתברך מפי הרבי, לבש בגדי כפריים, ונכנס אל הצדיק כשבדיו פתקה.

"רבי קדוש", אמר. "אדון אחד יש לי, והוא רם-מעלה ביותר, לא זו בלבד, אלא שטוב לבו מפורסם בכל הסביבה.

ואני, חייב חוב גדול לאדון, אלא שאין ביכולתי לשלמו.

והנה, תאריך הפרעון קרב ובא, והוא ב'ראשון לחודש הקרוב, וירא אני מאוד מפניו. והיות שיועד אני שכבודו חביב מאוד על האדון, אבקשו שימליץ עלי אצל האדון לטובה..."

הביט השרף ממוגלניצא בפניו, וכאשר ראה מי המבקש, בירכו לשלום. (גן הדסים עמ' 38) בדומה לכך מסופר, שפעם נכנס רבי עמנואל אל הסבא-קדישא רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע לפני ראש השנה, ובפתקה שבדיו כתב נוסח זה:

"בקרב יהיה ה'ראשון לחודש', וחוב גדול חייב אני לאדון, וירא אני מאד מפניו. וכיון שיועד אני שהוד מעלתו חשוב ביותר אצל אדוני, מבקש אני שימליץ עלי לטובה בפניו..."

נענה לו הסבא-קדישא מקוזמיר באותו מטבע ואמר:

"אל תירא ואל תחת. חובך אינו כה גדול, והאדון טוב לב הוא, והכל על מקומו יבא בשלום!"

וסיפרו, שכל ימי ראש השנה של אותה שנה, לא פסק הרב הקדוש מקוזמיר מלהזכיר את שביעות רצונו מִקְשָׁלוּ הנפלא של הרבי מפשדבורז'. (קובץ 'תפארת ישראל' מודי"ץ)

ויש להסמין לבקשת הרב הקדוש מפשדבורז' מאת הצדיקים שיתפללו עליו, את דברי הרב הקדוש רבי אברהם מרדכי מגור זי"ע בעל ה'אמרי אמת' (סוכות, לא ידוע השנה יום ב') על תפלת 'ונתנה תוקף', בה אומרים 'ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, כי כשמך כן תהלתך, קשה לנכנס ונוח לרצות', שממלים אלו רומזות למידת החסד המהפכת את הדין לרחמים, וזוהי תהלתו של הקדוש ברוך הוא המהפך את הרוגז לרחמים.

והיפוך זה נעשה על ידי תפלת הצדיקים, כמו שאמרו חכמינו (סוכה ד'). שלכך נמשלה תפלתן של צדיקים לעֶתָּה - מעדר המהפך את התבואה, לפי שהיא מהפכת את מדותיו של הקדוש ברוך הוא מרוגז לרחמים בדומה לעתה המהפך את התבואה.



## על התורה של הבית קודש ורגיונות חכמה עפרשת השבוע



### ובאו האובדים והנדהים עליית חלקי הקדושה בראש השנה

מדרש 'ה' נראה לי

יסוד נכבד מצאנו בכתבי רבותינו, שבים ראש השנה ישנה עליה לכל הניצוצות, הם חלקי הקדושה שנתפזרו בין האומות ובמקומות הנדהים בעת חטא אדם הראשון.

וכך רמז המגיד הקדוש רבי מרדכי מטשרנוביל ז"ע (ליקוטי תורה' פרשת נצבים) בפסוק 'אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם' (דברים כט ט), שבראש השנה מגיעים ישראל לבחינת 'אתם נצבים', ויש תקומה לכל הניצוצות הקדושים שנתפזרו בין האומות, עד שנאמר (ירמיה לב ב) 'על יום זה מ'רחוק ה' נראה לי', כלומר, אפילו מן המקומות הרחוקים והנדהים נראה הבורא יתברך.

העניין שזכרנו בכל ארצנו

לבן ובת זכה מרן הבעל שם טוב הקדוש זכותו תגן עלינו; הבן היה הרב הקדוש רבי צבי, והבת הייתה הצדקת המפורסמת מרת אדל שאביה הקדוש הכביר עליה שבחים לרוב.

בהגיעה לפרקה נישאה מרת אדל לבעלה הרב הקדוש רבי יחיאל שכונה ה'דייטש' - על שום מוצאו מגרמניה היא אשכנז הקרויה ביידיש 'דייטשלאנד', וממנו זכתה לשני בנים ובת; הבנים היו הצדיקים בעל 'דגל מחנה אפרים' והרב הקדוש רבי ברוך ממז'בו' ז"ע, והבת מרת פייגה שנישאה לרבי שמחה בן הרב הקדוש רבי נחמן מהורודנקא, וילדה את הרב הקדוש רבי נחמן מברסלב ז"ע.

מוצאו של רבי יחיאל מאשכנז הרחוקה היה. אביו היה אדם נכבד וירא שמים שהתברך בעושר, וזכה גם לבנים מופלגים בתורה ויראה.

באחד הימים כינס האב את בניו, ואמר להם שכיון שגדלו והגיע זמנם להקים את ביתם, מעניק הוא לכל אחד מהם סכום כסף, ומורה להם לצאת למסע ולתור אחר זיווגם.

יכול כל אחד מהם לבחור את זיווגו לעצמו ולהקים את ביתו היכן שיחפץ, אך תנאי קודם למעשה, שבעוד חמש שנים יבואו הנה לבקרו, ויראה כיצד עברו עליהם השנים.

יצאו האחים איש איש לדרכו, ורבי יחיאל נסע מורחה עד שהגיע לפולין ולאוקראינה. נתגלגלו הדברים עד שזכה לשאת לאשה את הצדקנית מרת אדל בת הבעל שם טוב, והתגורר בסמוך לו.

כאשר עמדו חמש השנים לחלוף, בא רבי יחיאל להפוך מחמיו לקראת המסע לבית אביו, שהרי ציוה האב לבוא לבקרו כעבור חמש שנים.

בירכו הבעל שם טוב בברכת פרדה, וכיון שהיה זה בחודשי הקיץ, ביקש רבי יחיאל מהבעל שם טוב שיברכו שיזכה לשוב עד ראש השנה. אך הבעל שם טוב שתק ולא ענה.

ניסה רבי יחיאל לבקש בשנית מחמיו שיברכו שיזכה לשוב עד לפני ראש השנה. שמא לא שמע החותן את בקשתו, אך שוב שתק הבעל שם טוב.

לאחר שלוש פעמים שלא נענה, הבין רבי יחיאל כי לא יזכה לשוב עד ראש השנה, ובצאתו לדרך הארוכה ארז עמו שופר בין מטלטלין.

לאחר מסע מפרך הגיע רבי יחיאל לבית אביו, ולאחר פרידה ממושכת נפגש סוף סוף עם הוריו, ועם אחיו שבאו אף הם ליום המיועד.

שמחה רבה שררה בבית האב. האחים כולם שבו בריאים ושלמים בגופם ובנפשם, ובמשך הזמן שחלף

צמחו והיו לתלמידי חכמים של ממש, לתפארת אביהם ואמם, ולכבוד המאורע ערך האב סעודה גדולה בביתו אליה הזמין את ידידיו ומכריו ובראשם נכבדי העיר ולמדניה.

שיאה של הסעודה היה כאשר כיבד האב את בניו להשמיע מדברי תורתם, ולהראות לעין-כל את חכמתם אשר קנו בשנות נדודיהם.

בזה אחר זה קמו הבנים ונשאו מדברותיהם; האחד קשר הלכה בהלכה ופלפל בחריפות נפלאה בהלכה ברמב"ם, אחר העמיד יסוד מוצק בדברי חכמינו והוכיחו בראיות מכל רחבי התלמוד, ושלישי הראה את כחו בדברי אגדה נפלאים המושכים את הלב. ואילו רבי יחיאל, ישב ושתק.

ישב בפניו ועסק באכילה ושתיה בלא לומר מאום. לא התערב במשא ומתן של הלכה שהתנהל בין היושבים, ולא התנצח ביישוב סוגיא מוקשה עם המסובים.

לא חפץ לעשות את תורתו עטרה להתגדל בה. בבית חותנו הקדוש למד שהצניעות יפה לדברי תורה. כאשר ביקשו אביו לדרוש בפני המסובים, נענה ואמר בשפל קול כי אין לו מה לומר, ושוב חזר לאכול ולשתות.

תמה הסעודה, והאב ביקש מבנו לסור עמו לשיחה פרטית.

דמעות-צער עמדו בעיניו: "בני, מה ארע לך? להיכן הגעת? מה עשית בחמש השנים שנעדרת מכאן? לא יד בכך שלא למדת ולא שנית, בזכות את כספי לשווא, ועוד גרמת לי בזיונות נוראים. נעשית זולל וסובא, רעבתן ונהנתן..." בכה האב.

לא ידע רבי יחיאל אנה הוא בא.

בסעודה נהג כך כיון שלא רצה ליהנות מכבוד, אך לא עלה על דעתו לצער כך את אביו, וכעת שאלה של כיבוד אב היא, חמורה שבחמורות.

"אבי היקר! חלילה לי לצער אותך כך! לא עלה על לבי שכה תצטער מכך, כוונתי היתה לטובה.

בחמש השנים שעברו הגיתי בתורה הקדושה, והתעליתי מאוד בעבודת ה' בצל מורי וחמי איש אלקים קדוש.

מבקש אני ממך לעשות שוב סעודה למחר ולהזמין את אותם נכבדים שהסבו לסעודת היום, ובעזרת הבורא יתברך אתקן את הרשם המוטעה ואסיר מעליך את החרפה שהמטתי במעשי היום".

עשה האב כדבריו, והכין למחר סעודה נוספת. בעיר יצא הקול - סעודה נוספת עתידה להערך מחר, ובמרכזו יעמוד הבן רבי יחיאל, שנראה היה היום כמי שאינו יודע מאומה בין ימינו לשמאלו.

המוזמנים נאספו ובאו ושוב חזר על עצמו סדר יום האתמול. האב כיבד את בנו הגדול לדרוש בדברי תורה, וזה נעמד על מקומו ופתח בפלפול מחודד.

המסובים שישבו והאזינו בקשב רב, הופתעו כאשר בעיצומם של דבריו קם רבי יחיאל ממקומו, נגש אל אחיו והעביר את ידו על פניו.

האח התבלבל לשונו נאלמה דום, והמערכה הנפלאה שיצאה מפיו בשטף נשתכחה מזכרונו. לרגע גמגם, ואחר רגע שוב החל לדבר, אלא שהדיבורים שיצאו מפיו היו שונים עד אימה.

הוא החל להתוודות על חטאיו לעיני כל הציבור המשותק מתדהמה...

כמה רגעים שנדמו כנצח חלפו, עד ששבה אליו צלילות דעתו ולשונו פסקה מדיבוריה. בפנים סמוקות התיישב על מקומו ושתק.

במקומו התכבד הבן השני להשמיע דברים. אף הוא

קם ממקומו, והחל לדרוש בדברים נפלאים. ושוב קם רבי יחיאל והעביר את ידו על פניו. המסובים כולם חזו בתדהמה בתופעה המבעיתה שחזרה על עצמה. הדורש התבלבל והשתתק לרגע, ואחר החל להתוודות על כל החטאים שעבר מנעוריו ועד היום בפני כל הקהל...

לבסוף נדם גם הוא והתיישב בכלימה במקומו. אחריהם הגיע תורו של האח השלישי שנעמד בהיסוס, ואף עמו אירע כמעשי אחיו.

כעת הגיע תורו של רבי יחיאל לדבר. עיני הכל ננעצו בו במתח, והקהל דרש הסבר למעשהו המופלא.

"בשונה מאחי, נדדתי אני מזרחה, לפולין, שם זימנה לי ההשגחה העליונה את זיווגי מן השמים. איש אלקים קדוש ישנו בעיר מז'בו', ושמו רבי ישראל המכונה 'בעל שם טוב', והוא אביה של זוגתי הצדקת. ואותו צדיק פתח בפני עולם חדש בעבודת הבורא",

הסביר רבי יחיאל למסובים, והחל לפרוש בפניהם כמה מדברי הבעל שם טוב, ולהטעימם בפניהם. הכל ישבו בפה פעור, שותים בצמא את הדברים הנפלאים כמותם לא שמעו מעולם, וככלותו לדבר קם אביו ונשקו על מצחו בהתרגשות.

אכן, התעלה בנו זה על כל אשר הכיר, והסב לו נחת לרוב. בעינים דומעות, והפעם מהתרגשות, האציל על בנו את כל הברכות הכתובות בתורה, ונפרד ממנו כעבור כמה ימים משהגיעה העת לשוב לדרכו.

ימי אלול היו אלו, ורבי יחיאל, שרצה לקצר את דרכו, עלה על ספינה המפליגה לפולין דרך הים. אלא שבעיצומה של ההפלגה החל הים לגעוש. סערה פרצה, והרוח שנשבה במפרשים נשאה את הספינה הקטנה הרחק לכיוון הנגדי.

כמה ימים נמשכה הסערה העזה, ובערב ראש השנה שקט הים. לקברניט ולאנשי הצוות לא היה שמץ של מושג להיכן הגיעו. הרוחות העזות שיבשו את חישוביהם לחלוטין, ומשארם במשקפותיהם יבשה, כיוונו את הספינה אליה.

הספינה שבורה היתה מזנקי הסערה, הצידה שעל סיפונה כמעט אולה, וחייבים היו לעצור על מנת לתקן את האניה ולהצטייד מחדש. עגנה הספינה בנמל, וכאשר ירדו הנוסעים אל היבשה התברר להם כי הרחיקו נדוד. היתה זו עיר הבירה של אחת המדינות הרחוקות והנדהות בעולם, וכף רגלו של יחיד מעולםם לא דרכה בה.

הבין רבי יחיאל בששלו הסער הגדול, והבורא יתברך סיבב את הסערה על מנת שיששה בארץ זו בראש השנה, וקבל עליו את הדין באהבה. חיפש לו חדר קטן בסמוך לשפת הים להתגורר בו על מנת שיוכל לטבול בים בכל עת, וקבע בו את משכנו לימים הקרובים.

לפנות ערב ירד רבי יחיאל לטבול בים, ומששב לביתו התפלל מנחה וערבית של ליל ראש השנה. תחילה התפלל בהתאפקות ובמתינות, אך ככל שחלף הזמן התלהב ביותר בתפלתו כדרכם של תלמידי הבעל שם טוב, וקולו גבר והלך.

קולות הבכי והרננה בקעו מבעד חלון החדר ונשמעו היטב גם ברחוב הסואן. העוברים ושבים בטוחים היו שהאורח משוגע. אדם מן היישוב אינו עומד ומשוחח עם עצמו בזעקות ובכיות לסירוגין...

למחרת חזר המחזה ונשנה.

השכנים ידעו לספר כי השכם בבוקר נצפה הזר יורד אל הים, וכששב לחדרו, פצח שוב בבכיו המעורב

בשיר וזמר.

הפעם גברו הקולות עוד יותר מיום האמש, ואספסוף סקרן התקהל מחוץ לחלון. רבים נדחקו לראות את הזר שהיום התעטף בגלימה לבנה מזוהר למראה.

השיא היה כאשר הוציא לפתע מצרורו קרן מסולסלת, ותקע בה בעינים עצומות עשרות פעמים בזו אחר זו.

בשלב זה החל ההמון המשולהב להלום באגרופיו על הדלת, ואבנים החלו להתעופף לכיוון החלון. לולא שבאותם רגעים קרבה אל ההמון שיירת רוכבים מלכותית, היה האספסוף עושה בו שפטים.

היה זה המלך בכבודו ובעצמו שיצא לטיול על שפת הים כמנהגו מדי בוקר, וכאשר ראה את המהומה ביקש לדעת מה אירע.

ההמון הנלהב הסביר למלך על הזר המשוגע שהגיע אל העיר, ותיאר בפניו את מעשיו המוזרים ובראשם תקיעות הקרן.

עודם מדברים, ושוב נשמעו קולות הקרן וקולות הבכי והזעקה. האספסוף המשולהב החל לצור על דלתות הבית.

"עצרו!" קרא המלך. בעינים פעורות הביט מבעד לחלון על הזר המשונה, ובחמתו הבין כי אין הוא משוגע, אלא אדם רוחני הפועל לפי כללי דתו.

בקרב התעורר רצון עז להכיר את האיש, והוא הורה לקרוא לאורח.

"מנין אתה? וכיצד באת הנה?" שאל את הזר.

"יהודי אני, ובפולין אני מתגורר. רוח סערה נשאה את ספינתי בים לכאן", השיב.

הזמינו המלך לפגישה בארמון, ורבי יחיאל ענה במלוא הכבוד, כי היום אין הוא יכול להיענות להזמנה עקב מצוות דתו, אך למחרת עם צאת הכוכבים ישמח להתייצב לפניו.

במוצאי ראש השנה בא רבי יחיאל אל הארמון והוכנס אל המלך, שפתח עמו בשיחה ארוכה וגמע בשקיקה את הסבריו של רבי יחיאל על העם הנבחר לו נתן הבורא תורה ומצוות.

בסיומו של הראיון הארוך, הביע המלך את רגשי אהדתו לאורח ולדתו, ובאופן בלתי צפוי ביקש מאת הזר שיביא לארצו שלש-מאות יהודים כמולתו.

"צר לי, אך לא נראה לי שיש בידי למלא את בקשתך", ענה רבי יחיאל.

"ראשית כל, יהודי פשוט אני ואיני יכול לצוות על אחי לעקור ממקום מושבם למדינה רחוקה זו.

ושנית, בטוח אני שאילו היה הבורא רוצה שיגורו יהודים בארץ, היו באים לכאן אף על כרחם, וכיון שמעולם לא דרך כאן יהודי, כנראה אינו רוצה בכך, ולא אוכל לעשות כרצונך..." אמר רבי יחיאל למלך המופתע.

נכנסו הדברים באזני המלך, ופטר את האורח לשלום.

עם סיום שיפוץ הספינה שב רבי יחיאל לביתו והתאחד מחדש עם בני משפחתו.

כאשר בא לחותנו הבעל שם טוב, קיבלו בחביבות רבה, ואמר לו:

"דע לך שבאותה מדינה רחוקה היו משוקעים ניצוצות קדושה רבים, ואילו לא היית נקלע אליה, היו מוכרחים יהודים לגלות אליה כשהם אסורים בשלשלאות ברזל. אך על ידי תפלותיך הנלהבות ותקיעת השופר בראש השנה, העלית את אותם ניצוצות לשרשם, ושוב לא יהיו יהודים במדינה זו עד לביאת הגואל". (ספורי חסידים, ראש השנה, סיפור

(1)

## תפילה

פגנים וערגליות בעניני  
עבודה שגלגל זו תפילה

## נחת בהסדר עם זו נאלה

### תפילה לעני

גדולה היה התעמקותו בעבודת התפילה של הרב הקדוש רבי משה אליקים בריעה זי"ע, בנו וממשיך דרכו של המגיד מקו'ניץ זי"ע. לא לחינם סיפרו חסידים, כי פעם נשאל הרב הקדוש בעל ה'אוהב ישראל' מאפסא זי"ע על ידי מקורביו לפשר העובדה שמדי ראש השנה הוא מתעכב מלהתחיל את תפילתו זמן רב כל כך, ואז גילה להם ה'אוהב ישראל' סוד מופלא: הוא עצמו אינו עומד להתפלל בראש השנה, עד שרבי משה'לה מקו'ניץ מתחיל בתפילתו. כי כל עוד הרבי מקו'ניץ לא עמד בתפילה - אין פותחים בשמים את שערי התפילה.

והוסיף ה'אוהב ישראל' כי גדולה מעלת התפילה של רבי משה'לה מקו'ניץ, משום שהוא נוהג לומר בכל יום את פרשת העקידה במסירות נפש גמורה, כאילו הוא עצמו שה הנעקד על המזבח, כיצחק אבינו בשעתו, ובזכות כך תפילתו מבטלת את מידת הדין ומעוררת רחמים על כלל ישראל.

המעין בדרשותיו וחיידושו של רבי משה מקו'ניץ בספרו 'באר משה', רואה עד כמה האריך לבאר ענייני תפילה, דרכיה וסגולותיה. נעסוק באחד המאמרים הנפלאים שכתב על הפסוק במגילת אסתר (א' ג'): "תיתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי" - שם גילה רבינו רובד פנימי על כוח התפילה להתקבל ולפעול ישועות.

הוא הזכיר את דברי הזוהר הקדוש (חלק ג, קצה). על שלוש מדרגות של תפילה: 'תפילה למשה' (תהילים צ, א), 'תפילה לדוד' (שם פו, א), ו'תפילה לעני' (שם קב, א). מבין שלוש - תפילתו של העני נחשבת לנעלית מכולן, ונבאר את הדברים.

מדוע דווקא תפילת העני עדיפה על תפילתם של צדיקי עולם? ההסבר עמוק ופשוט כאחד: העני הוא האדם שליבו שבור באמת. הוא נגיש להתפלל אל ה' יתברך בלי גאווה וכלי כל התנשאות, מלב נשבר ונדכה, ומפני כך שערי שמים נפתחים לפניו יותר מכל אחד אחר שמתפלל. וכמו שנאמר (שם לה, ט): "קרוב ה' לנשברי לב".

הזוהר הקדוש תיאר זאת ואמר כי כאשר העני מתפלל הוא פורץ ראשון את כל שערי הרקיעים, וכל שאר התפילות ממכות וממתנות שתפילתו תיכנס ותתקבל לפני ריבון כל העולמים. תפילה כזו קורעת כל גזירות קשות ומעוררת רחמי שמים למעלה.

הוסיף ה'באר משה' וחידש כי 'תפילה לעני' אינה רק תחנונים של אדם עני הנתון בצרה, אלא גם סמל לתפילה הנאמרת בבהירות גמורה. המילה 'עני' מתפרשת גם כלשון 'ענייה' - כלומר, השמעת הדברים בפה מלא ובדיבור ברור. כמו שנאמר בתורה (דברים כו, ה) "וענית ואמרת". הכוונה היא כי כאשר האדם מתפלל מתוך פשטות, ומדבר אל ה' בביטול ובלב תמים - או אז תפילתו נושאת חן ועולה למעלה.

וכתב כי בשעה שאדם זוכה להתנתק מכבלי החומר והגשמיות, תפילתו נעשית מעולה ביותר, וזה יסוד התפילה השלמה והזכה. כל מחשבה על פרנסה, כבוד, הצלחות או דאגות גשמיות - עלולה להסיח



את דעתו ולהפריע למילות התפילה לצאת כראוי וכנכון. ככל שהאדם מתרחק יותר מענייני החומיות של העולם הזה, כך תפילתו מתעלה יותר ומגיעה עד כיסא הכבוד. כי אם המתפלל מונח כל כולו במילות התפילה מבלי מחשבות אחרות המבלבלות אותו, יכול הוא לומר את המילים כסדרן וכלי שום טעות ופגם. בזאת מתקיים בו מאמר התנא רבי חנינא בן דוסא (ברכות לה): "אם שגורה תפילתי בפי - יודע אני שהוא מקובל".

והרחיב והדגיש כי הזריות והבהירות שבהן יוצאות המילים מן הפה הן סימן חשוב. אם המתפלל מדבר בתפילתו בלי שגיאות, בדביקות ובחיות, אות הוא שתפילתו פועלת את פעולתה למעלה, מפני שכל כולו מרוכז בה ואין דבר חיצוני שימונע מהדיבור להתרומם.

מכאן בא גם עומק הפסוק "תפילה לעני כי יעטוף" - משמעותו היא שהאדם צריך לעטוף את עצמו כולו בתוך תפילתו, עד שאינו מרגיש שום דבר חוץ ממנה. כל כולו נעטף במחשבה אחת - דביקות מוחלטת בה' יתברך, כביכול הוא מוסר נפשו ממש על קידוש שמו יתברך באמת ובתמים.

באותה מידה הסביר את דברי אסתר המלכה: "תיתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי". יש כאן יסוד עצום - תפילתו של אדם נקראת תפילה שלמה רק כשהיא נובעת ממסירות נפש מוחלטת, מהרגשה פנימית של התבטלות גמורה, עד שהוא מוסר את נשמתו בתפילתו כאילו איננו כלל. וזהו "תיתן לי נפשי בשאלתי", כאשר האדם נותן את נפשו בתפילתו, הוא זוכה שתיעשה בקשתו.

ואחרי שמסר האדם את נפשו בתפילה, הקדוש ברוך הוא ברוב חסדו מחזיר לו אותה כביכול במתנה, ומקבל את תפילתו ברצון. וזהו "תיתן לי נפשי", שזוכה האדם לקבל את נפשו במתנה מאת ה' יתברך, וזוכה גם שתהא תפילתו רצויה ומקובלת.

אבל לא כל אדם מסוגל להגיע למדרגה הנעלה הזאת של ביטול עצמי גמור. זו דרגה שמעטים זוכים לה, יחידים סגולה, צדיקים הדבוקים בה' בלב שלם. לכן גילה ה'באר משה' כי גם אדם פשוט, שאינו במדרגה עליונה זו, יכול לזכות שתפילתו תעלה ותתרום. וזאת, אם יתפלל בכוונה שלמה וראויה ככל יכולתו, איש כפי דרגתו, ויחבר עצמו לצדיק שבדורו. או אז תהיה עבודת התפילה שלו רצויה ומקובלת לפני ה' יתברך.

וזהו מה שאמרה אסתר "ועמי בבקשתי" - עם ישראל, על כל דרגותיהם, יתחברו בבקשתו של הצדיק. כאשר כלל ישראל עומדים בתפילה יחד עם צדיק אמיתי, כל תפילה פרטית מתעטפת בתוך תפילתו הזכה של הצדיק, והוא בכוח דביקותו ומסירות נפשו מושך את כל תפילות הציבור עמו מעלה מעלה. כך גם תפילתו של אדם רגיל, שנאמרה בכוונה שלמה לפי כוחו - וזכה להתרומם, כי היא נקשרת ומתחברת אל תפילת הצדיק שמעלה אותה יחד עמו.

מכאן מובן שגם מי שאינו צדיק הדור חייב לעשות כל מה שבידו: להתפלל באמת, בדביקות והתלהבות, בכוונה ראויה ובשפה ברורה, להתרכז ולהשתדל להסיר טרדות זרות של ענייני העולם הזה - ואז, בכוח החיבור לצדיק, גם תפילתו הפשוטה עולה לרצון ולברכה.

לשמיעת השיעורים - קול הלשון:  
03-6171077



ספר  
ויהלום